

Fornuftens forkæmper

Få psykologer får global stjernestatus og inviteres inden for i internationale medier i rollen som tænkere og samfundskritikere. Den canadiske professor **Steven Pinker** er en af dem. Det, der især har løftet hans status, er to bøger, der taler tidens pessimisme midt imod. Mød ham her.

Af Susanne Sayers, *journalist*

I 1953 var det såkaldte dommedagsur – opfundet af en gruppe videnskabelige eksperter – to minutter i midnat. Det er det også i 2019.

I de mellemliggende år har viseren rykket sig frem og tilbage. Mest optimistisk efter murens fald, hvor klokken var 17 minutter i dommedag, men generelt har den svinget mellem 10 og 2 minutter i midnat i de mere end 70 år, den har eksisteret.

Noget tyder på, at der er noget alvorligt galt med uret, konstaterer Steven Pinker tørt med en karakteristisk afvisning af at lade pessimisme fortrænge virkeligheden, som han siger.

Canadiske Steven Pinker – Harvard-professor og kognitiv psykolog med ekspertise i bl.a. sociale relationer, eksperimentel psykologi og psykolingvistik – er noget af det tætteste, den internationale psykologverden kommer på en superstjerne. Ikke på grund af det vildtvoksende hår (selv om det såmænd også har indbragt ham en pris). Han er kåret af magasinet *Time* som en af verdens 100 mest indflydelsesrige tænkere, og han er en efterspurgt foredragsholder; han har en halv million følgere på Twitter; ligesom journalister gerne spørger ham til råds, når de vil høre hans bud på verdens sande tilstand.

Det gør man i øvrigt som journalist med en vis bæven, for Steven Pinker er ubarmhjertig i sin vurdering af medierne og den angst, bekymring og paranoia, de fodrer. Mere om det senere; heldigvis viser det sig, at Steven Pinker er ualmindelig imødekommende, venlig og pædagogisk i telefonen.

Det, der især har løftet hans status, er to bøger, der taler tidens pessimisme midt imod. Han var allerede særdeles indflydelsesrig i faglige kredse, inden han i 2011 udgav bogen *The Better Angels of Our Nature*, men den cementerede hans betydning i en langt bredere kreds.

Verden er et bedre sted

Bogens titel er dels en henvisning til den amerikanske præsident Abraham Lincolns tiltrædelsestale, hvor han brugte udtrykket, dels dækker det Pinkers egen opfattelse af den menneskelige natur: at vi rummer både gode og dårlige sider, men at vores gode sider – vores naturs bedre engle – takket være fornuften er de dominerende og har skabt ufatteligt fremskridt for individet og for menneskeheden.

I 2018 udgav han så bogen *Enlightenment Now: The Case for Reason, Science, Humanism, and Progress*, som Bill Gates kaldte den bedste bog, han nogensinde havde læst. I en tid, hvor humanisme i den offentlige debat ofte forsynes med et ‘pladder-’, argumenterer Pinker ved hjælp af grafer og statistikker og eksempler for, at humanismen har sin plads ved siden af fornuft, videnskab og fremskridt. Vores evne til at sætte os i andres sted og fælles arbejde for at “maksimere menneskelig trivsel – livet, helbredet, glæde, frihed, viden, kærlighed og rigdommen af vores oplevelser” har ændret livet på jorden til det bedre.

Fremskridtene er markante set over den menneskelige udviklingshistorie, ikke mindst de seneste 200 år. Levetiden bliver længere, milliarder er løftet ud af ekstrem fattigdom, færre små børn dør; langt flere får en uddannelse, lever i et demokrati og dør af naturlige årsager i stedet for vold, der ikke sjældent var vores forfædres endeligt.

Mediernes svigt

Når vi alligevel har en opfattelse af, at verden er ved at gå ad Helvede til, skyldes det dels vores egen hjerne og psyke, dels vores medier.

– Gennem vores udviklingshistorie har vi været afhængige af at kunne tage højde for trusler og farer. Daniel Kahneman taler om, at vi har en adfærd, der får os til at prøve at undgå tab, siger Steven Pinker.

Vi tror, vi handler rationelt, men ofte baserer vi ifølge Kahnemann og Pinker vores beslutninger på følelser og på vores umiddelbare hukommelse, hvor pludselige ubehageligheder står skarper end fremskridt skabt gennem lang tid.

– Samtidig er der en tilbøjelighed til blandt samfundsdebattørerne at være negative. At være kritisk ses som tegn på skarpt intellekt, mens optimisme ses som naivt og dovent. Men det er optimisterne, der har fakta på deres side, og pessimisterne, som har stirret sig blinde på en falsk virkelighed, siger Pinker, som i sin seneste bog noterer, at “*progressives hate progress*”. Det er lettere at virke progressiv, når man kan pege på problemer frem for at besyngre fremskridt. Hvilket bringer os til medierne, som ifølge Pinker kynisk blæser yderligere til en opfattelse af verden som en jammerdal. Medierne har altid været kritiske, og det er vigtigt i en oplyst verden.

At være kritisk ses som tegn på skarpt intellekt,
mens optimisme ses som naivt og dovent. Men det
er optimisterne, der har fakta på deres side,
og pessimisterne, som har stirret sig blinde på
en falsk virkelighed

— Steven Pinker, *professor,*
Harvard University

– Men de er ikke bare kritiske. De nyhedskriterier, som medierne arbejder efter, gør dem uegnede til at give et retvisende billede af verden. Fremskridt sker typisk ikke på en tilfældig onsdag i oktober. Det er lange, seje bevægelser, hvor man skal på afstand for at se, at kurven går opad.

Terrorister kan til gengæld slå til en onsdag i oktober. Eller et jordskælv, et flystyrt, en tsunami eller en anden katastrofe, som så optager avisernes overskrifter. Medierne beskæftiger sig sjældent med alt det, som går godt, og de har ifølge Pinker ikke fundet ud af, hvordan de skal dække løsninger og langvarige fremskridt.

Også blandt journalister er der en udpræget frygt for at blive opfattet som naive og ukritiske, og kombinationen af vores iboende tilbøjelighed til at være mere sporet ind på frygt og medier, der lever af frygten, er ifølge ham reelt en fare for den fornuft, oplysning og humanisme, som Pinker har gjort sig til forkæmper for.

Populisme er på historiens mørke side

Fremskridtet skal ikke tages for givet, det er ikke en naturlov eller et mirakel. Det er resultatet af, at vi med fornuft og videnskab har løst problemer og konflikter i en grad, hvor krig mellem lande i dag er en sjældenhed, og hvor de fleste af os har et langt, langt bedre liv, end vores bedste- og oldeforældre kunne drømme om.

– Men når vi i stigende grad lader os styre af frygt og følelser og mister blikket for fremskridt, opstår større mistillid imellem os. Vi mister troen på, at vi kan forandre til det bedre, og vi bliver tilbøjelige til at vælge ledere, som lover at frelse os fra den dommedag, vi tror, truer os. Populismen er på historiens mørke side, siger Pinker.

Det er i øvrigt populisme på begge sider af det politiske spektrum, som Pinker afviser. Han taler hyppigt imod den stemning, som han især ser midaldrende, hvide mænd, prøve at piske op, når det handler om minoriteters rettigheder, men han skaffer sig tilsvarende fjender på venstrefløjen, fordi han lige så højrøstet taler om farerne i den identitetspolitik, som præger en del af debatten i ikke mindst det akademiske miljø i USA og Canada.

Den truer ifølge Pinker både fornuften, oplysningen, videnskaben og humanismen, som netop er baseret på at sætte os i andres sted og kæmpe for noget universelt menneskeligt på tværs af køn, religion, race og andre skillelinjer.

Steven Pinker tror på, at fornuften og fremskridtet vil vinde. Den såkaldte Millennial-generation er urbant og globaliseret indstillet, demokratiske idealer om oplysning, frihed og lige rettigheder vinder frem globalt på trods af tilbageslag i nogle lande.

Om han er optimist?

– Lad os kalde det possibilist, åben for muligheder. ●